

דונלד טראמפ ו"הצל" היונגיאני במערב הפרוע

תקציר

מאמר זה מבקש להיעזר בפסיכולוגיית המעמקים של קרל יונג ואריך נוימן כדי להסביר כיצד הגיח דונלד טראמפ, מועמד שנוא ממסדית ונלעג תקשורתית, וניצח בבחירות לנשיאות ארה"ב ב-2016, ומדוע התגובות לבחירתו ולאישיותו אופיינו בפאניקה מוסרית. בהסתמך על הדיאלקטיקה בין ארכיטיפ "הצל", המתייחס לחלקים האפלים והמודחקים של האישיות, לבין "הפרסונה", המסכה האשלייתית שאיתה אנו יוצאים לעולם, אטען במאמר זה שבחירתו של טראמפ והתגובות הקיצוניות לה הן ביטוי של האנרגיה החברתית האלימה שהשתחררה מפירוק מעטה "הפרסונה" שייצג הנשיא הקודם ברק אובמה, בעל התדמית הנקייה מרוב, ושל התפרצות הרגשות ה"ציליים" והלא תקינים פוליטית שהודחקו במהלך כהונתו. נוסף על כך, במאמר מועלית ההשערה שהארכיטיפ האמריקני השורשי של "גיבור המערבון", המייצג דמות נערצת ש"הצל" שלה אינו מודחק, נותן רוח גבית לטראמפ; עוצמתו הרטורית מוסברת בכך שהוא מציע לבוחריו הזדהויות מושיעות וביטוי פומבי לרגשותיהם התוקפניים, אלה שאין להם לגיטימציה בשיח הליברלי והתקין פוליטית השלט בתקשורת המובילה, אך יש להם הדים של לגיטימציה במיתוס "המערבון". לבסוף, וכביטוי חברתי נוסף לפיצול בין "הצל" ל"פרסונה", המאמר בוחן את תנועת #MeToo, שנועשתה ויראלית אחרי בחירת טראמפ, ומזהה בה מוסרנות בינארית שבשמה היא מסמנת את הרוע ומעלה אנשים על המוקד, במסע כוחני של הפחדה ופיוש (שיימינג). זוהי מוסרנות מפצלת שמקורותיה דתיים-פוריטניים, אך היא זוכה לתחייה מחודשת בתנועות התקינות פוליטית החילוניות, שגם הן אינן מכירות ב"צל".

א. הקדמה

מאז שהכריז על מועמדותו לנשיאות ארה"ב ביוני 2015 נעשה דונלד טראמפ למוקד של רתיעה, לעג והסתייגות תרבותית-תקשורתית רבה, שלא שכחו אף היום, שנתיים ויותר לאחר היבחרו. הוא נתפס, באופן חסר תקדים בהיסטוריה של נשיאות ארה"ב, כמועמד לא רק בלתי ראוי אלא אף אפל ומסוכן, שבחירתו מסמנת את תחילתה של הידרדרות מוסרית, כלכלית וחברתית. כל זה בלט במיוחד על רקע הקדנציה הכפולה של הנשיא ברק אובמה, שקיבל את הגיבוי של התקשורת המובילה והממסד הליברלי, ושהילרי קלינטון, מועמדת המפלגה הדמוקרטית, הוצגה כממשיכה הטבעית שלה. קלינטון לא הייתה מועמדת מזהירה כאובמה, והיא אף הפסידה כשהתמודדה מולו ב-2008 על מועמדות לנשיאות מטעם המפלגה הדמוקרטית, אך היא הייתה ללא ספק בעלת הניסיון הנדרש והאידיאולוגיה "הנכונה" פוליטית. אל מול מועמד שנוא תקשורתית וממסדית כטראמפ, ולמרות פרשיית האימיילים שהטילה דופי בהתנהלותה (Tapper, 2017), היה נדמה שהיא הבחירה השפויה היחידה, ואכן סקרי הבחירות תמכו בכך (Skibba, 2016). מה אפוא קרה? מדוע היא נכשלה בבחירות שנדמה כי, בלשון עממית, "היו כבר בכיס שלה"? האם הכישלון של קלינטון והניצחון של טראמפ היו אישיים, או שמא שיקפו מגמות כלל-חברתיות? ובעיקר, כיצד הגיח דונלד טראמפ, דמות לא ממלכתית ונלעגת תקשורתית, ממה שנדמה כלב המאפליה הרגשי והאידיאולוגי, והשתלט על הבחירות וגם על התודעה התרבותית הכלל-עולמית?

עשרות רבות של כתבות עיתונות ומאמרים אקדמיים נדרשו לסוגיה זו בניסיון לפענח, להגדיר ולנתח את תופעת טראמפ והטראמפיזם (Zaretsky, 2017). סיבות הגיוניות רבות הועלו: פרשנים פוליטיים הסכימו שזכייתו המפתיעה היא עוד ביטוי לגל האנטי-ממסדי/אליטיסטי/גלובלי שהתבשל לאיטו במדינות המערב (Duke, 2016). מאחר שגל זה קשור לכך שהשמאל הליברלי בכל העולם המערבי נטש את מעמד הפועלים, מצביעי טראמפ אופיינו כשייכים בעיקר לאמריקה הכפרית הלבנה והלא משכילה אך גם למעמד הביניים הנמוך, שלאחר קיפאון של כמה עשורים נשא עיניים לטראמפ, הנתפס כאיש עסקים מצליח שיכול להושיע את הכלכלה (Johnston, 2016). חוקרים אחדים אף ייחסו את הפופולריות שלו ליכולותיו הפרפורמטיביות והקומיות ולתדמיתו הציבורית, שהיא מפגן מוגזם של סימולקרה קפיטליסטית; כל זאת בצל מעבר מוקדי הכוח של השיח הציבורי מהמדיה הישנה למדיה החדשה, של הפייסבוק והטוויטר, מדיה לא מסוננת ונגישה לכול שבה טראמפ עושה שימוש "פופוליסטי" (Hall, 2016). Goldstein and Ingram, 2016). במסגרת שיח הפוליטיקה של הזהויות הובנה

זכייטו כמסמנת הצפה מחודשת של הגזענות והסקסזים השורשיים בארה"ב, המודעים והלא מודעים (Alter, 2016).

טענות אלו, כל אחת בנפרד וכולן ביחד, מסבירות באופן משכנע והגיוני, גם אם חלקי, את הבחירה המפתיעה לכאורה בטרמפ, אך אינן נותנות מענה לפאניקה המוסרית שאפינה את התגובות אליה,¹ שמאמרים אלה גם הם ביטוי שלה. מאמר זה נעזר בפסיכולוגיית המעמקים של קרל יונג ותלמידו-ממשיכו אריך נוימן, ובמיוחד בתפיסתם את השורשים הארכיטיפיים הטרנספרסונליים של המציאות הנפשית והחברתית, כדי לענות על שאלות אלו. הוא מתמקד בדילקטיקה בין ארכיטיפ "הצל", המתייחס לכל החלקים האפלים והמודחקים של האישיות, לבין "הפרסונה", אותה מסכה אשלייתית שאיתה אנחנו יוצאים לעולם (Samuels, 1985: 23–24). המאמר מציע להבין בעזרתה את בחירתו של טראמפ והתגובות אליה כביטויים של האנרגיה החברתית האלימה שהשתחררה מפירוק מעטה הפרסונה שייצג הנשיא הקודם ברק אובמה, בעל התדמית הנקייה מרבב, ושל התפרצות הרגשות ה"ציליים" והלא תקינים פוליטית שהודחקו במהלך כהונתו, ושהגיוחו בדמותו השנויה במחלוקת של טראמפ. נוסף על כך, מועלית ההשערה שהארכיטיפ האמריקני השורשי של "גיבור המערבון", המייצג דמות נערצת שהצל שלה אינו מודחק, נותן רוח גבית לדמותו הצילית של טראמפ. לפי השערה זו, עוצמתו הרטורית של טראמפ נובעת מכך שהוא מציע לקהלו הזדהויות מושיעות וביטוי פומבי לרגשות אמביוולנטיים-תוקפניים, אלה שאין להם לגיטימציה בשיח הליברלי והתקין פוליטית השליט בתקשורת המובילה אך יש להם הדים של לגיטימציה בארכיטיפ "המערבון".

כחוט השני העובר לאורך כל המאמר מוצגת ביקורת נוקבת על שיח הפוליטיקלי-קורקט-פוסט-מודרני, המאפיין גם את הממסד הדמוקרטי-ליברלי בארה"ב, שאיננו אלא תחייה מחודשת של האתיקה הפוריטנית הישנה והמפצלת. הפוליטיקלי-קורקט, כסוג של משטרת מחשבות אורווליאנית, הוא שיח שמשתיק את הצל ולכן מאיים על ערך היסוד הדמוקרטי של חופש הביטוי, החיוני ליציבות חברתית. אין ספק שלהשתקת הצל היגיון רב מבחינת הפרסונה: ארכיטיפ הצל הוא כה קשה ומאיים, שאפילו בביקורת התרבות לא אוהבים לגעת בו (Meyer, 2003: 520). אולם מערכות, בין שהן אישיותיות או חברתיות, הן דבר מורכב ולא תמיד אפשר לתקן אותן, בוודאי לא באמצעות הדחקת הצל. לכן אל מול פנטזיית התיקון הטהרנית של הממסד הליברלי, אל מול הפרסונה הוואספית הנקייה, הגיח טראמפ כצל ענק ומזעזע רגשית. הממסד היה יכול

¹ על פי סטנלי כהן, שטבע את המונח, פאניקה מוסרית היא מצב שבו אדם או קבוצה מוגדרים כאיום על הערכים החברתיים ולכן הם מיוצגים באופן סטריאוטיפי בתקשורת (Cohen, 2014: 1).

להכיר בחלקים הציליים של עצמו ושל החברה ולהכיל אותם באופן בוגר, אבל בחר להמשיך בסטטוס קוו למרות חוסר האיזון הבעייתי. ברני סנדרס, היריב הדמוקרטי של קלינטון, ניסה לעשות זאת במידת מה, בהדגישו את הקיבעון של מערכות שבעות ומרוצות מעצמן - אך ללא הצלחה.²

ב. ארכיטיפ הצל האישי והכלל-חברתי

ארכיטיפ הצל הוא אחד המושגים המרתקים בפסיכולוגיית המעמקים של קרל יונג, והוא תוצר של פיצול אינהרנטי במבנה האישיות בין הצל לפרסונה. יונג מתייחס במקומות רבים בכתביו למונח הצל כאל אותו חלק אפל במבנה האישיות שנמצא מחוץ לתודעת האגו, והוא תוצר של מנגנוני ההדחקה של כל מה שלא נמצא בהרמוניה עם האגו האידיאלי, כלומר כל הדברים בעצמנו שאנחנו שונאים, מתביישים בהם ומסרבים להודות בהם (נוימן, 1963: 108). הצל הוא לב המאפליה של האגו, הוא ביתם המוחבא של כל החלקים השליליים של האישיות, החלקים הנחותים, הרעים והמוכחשים המאיימים על האגו ועל הזהות המוסרית (Stein, 1998: 107). נוימן מתאר באופן פיוטי את הצל כ"צד הלא-נודע של האישיות, אשר האני הבהיר, הניצב באור התודעה, תופשו על פי רוב כדמות אפלה, מאיימת ורעה", ומצביע על הצמדים הבל וקין, יעקב ועשיו וד"ר ג'קיל ומר הייד כדוגמאות מיתולוגיות של הצמד צל-פרסונה (נוימן, 1963: 108).

הפרסונה היא ההופכי של הצל, היא ד"ר ג'קיל בצמד ההפכים, היא המצב שבו המערך הפנימי מוקרב עבור החזות החיצונית. מאחר שאנחנו פוחדים מהתכנים הציליים של אישיותנו אנחנו בורחים לפרסונה, אל הצדדים הנחשקים יותר מבחינה מוסרית. לכן אנחנו מציגים לעולם את הפרסונה אבל מסתירים את הצל (Bolea, 2016: 86). אלא שהפרסונה, לפי יונג, היא בדיוק הדבר שהאדם אינו, אבל שהוא ואחרים חושבים שהוא: היא המסכה שמאחוריה נחבא האדם, לעיתים גם מעיני עצמו. לצל, בהיותו הצד האפל, האגרסיבי והזועם, אין למעשה לגיטימציה פומבית, והוא כל מה שמורחק מהפרסונה (נוימן, 1963: 31). כמו נרקיסוס, אדם יכול להתאהב בפרסונה שלו (Bolea, 2016: 86), אך זוהי אחת הטעויות הגדולות שהוא יכול לעשות, שכן האינטגרציה המודעת של הצל

² אכן בעקבות הכישלון של קלינטון בבחירות נעשה ניסיון לשנות את ההליך המאוד לא דמוקרטי של בחירות הפריימריז במפלגה הדמוקרטית (Herndon, 2018).

מסמנת בפסיכולוגיית המעמקים את תחילת התהליך הטיפולי ואמורה להימשך לאורך כל החיים.

תהליך ההטמעה של הצל הוא תהליך כואב ומזעזע אך חיוני מוסרית, ונוימן מפליא לתארו בקטע שלהלן:

[זהו] תהליך בו נאלץ האני להכיר בעצמו שהוא רע וחולה, א-סוציאלי [...] מכוער ומוגבל; דרך אנליטית המדלדלת את האני המנופח ומביאה אותו להכרה במוגבלותו ובחד-צדדיותו [...] ובאי הצדק שבו: בתהליך זה ובדרך זו פוגש האדם את עצמו פגישה כה מרה ואכזרית, עד שנקל להבין את התנגדותו לתהליך הזה [...] [זהו] מקום שהאישיות מגלה בתוך המכנה שלה עצמה את הקרבה בינה לבין אויב האנושות, יצר האגרסיה וההרס (נוימן, 1963: 64).

רק בהכירי גם בצד האפל שבי (לא בחוטא שבי), אני יכול לקבל את האני האפל של הזולת, כי אז אני מגלה את המשותף בינינו דווקא בעובדה שגם אני אפל, ולא רק בעובדה שגם אני נאור (שם, 77).

ציטוט זה לקוח מספרו הגאוני של נוימן **פסיכולוגיית המעמקים ומוסר חדש** (1949), שנכתב במהלך מלחמת העולם השנייה ולנוכח זוועותיה, ובו הוא מפתח את תיאוריית הצל היונגיאנית כדי לנתח את התת-מודע הכלל-חברתי. בספר זה דן נוימן בבעיית הרוע ומחלק את התפתחות המוסר לאורך ההיסטוריה לשני שלבים מרכזיים: הראשון הוא שלב האחידות הקמאית, שבו "הקבוצה אחראית למעשיו של היחיד וכל יחיד מגלם את הקבוצה כולה" (שם, 48). בשלב זה הצו המוסרי מועבר על ידי יחידים בעלי יכולות התגלותיות, כמו משה בהר סיני (שם, 53). משלב זה מתפתח השלב השני, שנוימן מכנה "המוסר הישן". מוסר זה מתאפיין במנגנון פיצול מוחלט בין ערכי הטוב והרע, הווה אומר הפרסונה והצל. את הדינמיקה המוסרית שבה הרע מוגדר כניגודו של הטוב הוא מכנה "שלילת השלילי" (שם, 25). כל הנטיות האישיות שאינן מותאמות לאידיאל הטוב מודחקות, והרוע הפנימי, שנחווה כזר לאני, מושלך החוצה. לפי נוימן, הבעיה היא ששלילת השלילי מביאה בעצמה "להתעצמותו הבלתי מודעת של זה עד כדי סאדיזם ותאוות הרס בהמית" (שם, 40). אל מול "מוסר ישן" זה הוא מציע "מוסר חדש", שאותו הוא מכנה "הכוליות של אחדות" (שם, 101), שמבוסס על איחוד הניגודים, שבו [ה]טוב הוא להכיר ברע שבעצמך. ואילו להיות טוב מידי [...] דבר זה הוא רע" (שם, 91). דיאלקטיקת הצל-פרסונה אנלוגית במידה מסוימת לפרדיגמות פסיכואנליטיות קלאסיות, כמו המתח בין האיד והאגו הפרוידיאניים

או תיאוריית הפיצול בין הדחפים ההרסניים לאהבה של מלאני קליין; אולם יונג ונוימן מרחיבים את היריעה מהאני להבנה של התנהלויות כלל-חברתיות.

אפשר לטעון שמודל "המוסר החדש" של נוימן הוא אוטופי מדי ובלתי ישים. כמו כן, אין להסיק מהאמור שהנשיא טראמפ מייצג אינטגרציה בוגרת של הצל או שהוא דוגמה נאצלת של "המוסר החדש". עם זאת, דיאלקטיקת הצל-פרסונה מאפשרת להבין בצורה רגשית-פסיכולוגית את הבחירה של טראמפ אחרי שמונה שנות כהונת אובמה, כמו גם את האקורד הצורם והכואב שבו היא התקבלה בממסד והציבור הליברלי, כפי שיפורט בהמשך.

ג. אובמה וטראמפ - הפרסונה והצל

שום צל לא דבק בנשיא ארה"ב הקודם ברק אובמה, והוא נתפס ויוצג על ידי תאגידי המדיה והאקדמיה, השולטים בשיח התרבותי, כאדם הנכון המשתמש בשפה ובהבעות הפנים הנכונות. נוסף על כך, וכדובדבן על קצפת דימויו הציבורי, יש לו משפחה וזוגיות "מושלמת" עם מישל אובמה, שגם היא הפכה לאייקון נערץ. כך הוא ייצג את הממסד הליברלי, והאחרון גמל לו בהכרה הגבוהה ביותר: פרס נובל לשלום, וזאת עוד לפני שעשה מהלכים משמעותיים כנשיא. אמנם היה ניסיון להדביק לתדמיתו הנקייה "צל" בדמות תיאוריות שהטילו ספק באזרחותו האמריקנית, אך הן לא הצליחו להכתים אותה. מבחינת התדמית הציבורית, ובמקוטב מטראמפ, אובמה מוקם באולימפוס האתי. דמותו הנקייה מרבב, או במונחים יונגיאניים "פרסונת-העל" שלו, אומצה בשקיקה על ידי הציבור האמריקני שבחר בו לקדנציה שנייה ב-2012, כמעט באותם שיעורי תמיכה. לא קשה להבין את התאהבות הקהל הליברלי וה"נאור" באובמה בהקשר של השורשים הקאנוניים של המתיישבים הפוריטניים-טהרנים, שגם הם ניסו "לנקות" את הכנסייה הנוצרית מכל צל שדבק בה מבחינה היסטורית.

אובמה הוא דוגמה לבעייתיות של מה שנוימן מזהה בלהיות "טוב מדי". כדי לשמר את פרסונת-העל, את התדמית הנקייה, הוא נמנע מלהתמודד עם בעיות פנים-חברתיות וחוץ-חברתיות קשות ועם נושאים שנויים במחלוקת שבעבעו כל אותה העת מתחת לפני השטח: המשבר הכלכלי שהחל ב-2007 ושהתבטא באבטלה גבוהה ובקריסה של מחירי הנדל"ן, התרוששות מעמד הפועלים האמריקני והתרחבות הפערים המעמדיים, הברוטליות הגזענית של המשטרה כלפי מיעוטים, פרשיית הציתותים ההמוניים של הממשל שנחשפה על ידי אדוארד סנודן, ההגירה הלא חוקית, הגברת ההתחמשות הגרעינית של צפון

קוריה ורצח העם הסורי על ידי משטר אסד. אותה הימנעות אפיינה גם חלק מדרכי הפעולה שנקט: הסכם הגרעין עם איראן, שמסמכים של המוסד חשפו את הבסיס הרעוע והלא מציאותי שלו (לנדאו וחורי, 2018), הכאוטיות בעולם הערבי ונפילת משטרים פרו-מערביים, שאירעו בחלקן בשל החלטות ממשל אובמה בצמתים קריטיים של האירועים (Walt, 2017). דבר מסוגיות אלו לא יוחס לאובמה והוא סיים את כהונתו עם תדמית נקייה ללא רבב, תדמית שהוא מקפיד לשמר עדיין. אובמה צוטט לאחרונה מצהיר באחד מנאומו שבניגוד לממשל הנוכחי, בזמן כהונתו בבית הלבן "לא היו סקנדלים שהביכו אותנו" (Liptak, 2018).

הכרזה זו מבטאת עד כמה חשובה התדמית הציבורית הנקייה לאובמה. אפשר לטעון שהמאווהבות בפרסונת-העל שלו סירסה למעשה את התקשורת וגם אותה, ולכן הוא השאיר את הבעיות הקשות לבא אחריו - מאחר שהתמודדות אמיתית איתן הייתה מקוממת עליו רבים מתומכיו ובכך מאיימת על "שלמות" התדמית. מועמדותה של הילרי קלינטון, שקיבלה את הגיבוי של המערכת "הנאורה", לא הייתה אלא ההמשך של הפרסונה, שכדי לשמר אותה נדרש מאמץ רב בכמה רמות: היה צורך להמשיך להתעלם מהתסכול הרב של המעמד הנמוך ולהדחיק את היצר הלאומני-פטריוטי-שבטי, שגם הוא מזוהה חברתית עם מעמד הפועלים. כדי להמשיך לקיים את הפרסונה היה צורך ב"אובמה סופר-על", דמות שרק הוליווד יכולה לייצר, ודבר שקלינטון בוודאי אינה. למרות זאת, רוב סקרי הבחירות הרשמיים, כאמור, ניבאו ניצחון לקלינטון, אי-דיוק שהוסבר בדיעבד כתוצאה של הטיה שמאלנית של הסוקרים (Raghavan and Westervelt, 2016), ושתרם להעצמת הזעזוע הממסדי מניצחון טראמפ.

טראמפ הוא כמו התשליל של אובמה; הוא דמות צילית למדיי ושונה מאתוס הנשיא כמנהיג ערכי-אידיאולוגי, אתוס שנשמר בארה"ב לאורך כל ההיסטוריה המודרנית. יחסית לאיש עסקים מן המניין הוא דמות צבעונית במיוחד: מוחצנת, נהנתנית ודחפית, עם ממדים של אמביוולנטיות אתית בחייו המקצועיים והפרטיים. כאיש עסקים ואיל נדל"ן הוא פשט רגל והתאושש כמה פעמים; כפרסונה טלוויזיונית הנחה תחרויות יופי ותוכנית ריאליטי מצליחה. בחייו האישיים הוא נשוי בשלישית למלניה, דוגמנית ממזרח אירופה והגברת הראשונה בהיסטוריה שאיננה ילידת ארה"ב, שתועדה בכמה אירועים ציבוריים, באופן שערורייתי, כשהיא מסרבת לאחוז בידו. זאת אולי מאחר שבעברו, ובזמן הנישואים עימה, ניהל רומנים עם שחקניות פורנו. נוסף לכך הוא מדבר/מציין ללא הרף וללא מעצורים, פעמים רבות באופן גס, תוקפני ובוטה.

אין פלא אפוא שהקולות הנשמעים מקרב האקדמיה, התקשורת המובילה והוליווד הם חיילים צייתנים בצבא ההתנגדות הגורפת לטראמפ. אפילו העיתונות השמרנית, שבאופן מסורתי תומכת במועמדים רפובליקנים, נמנעה מלשבח אותו, למעט ערוץ התקשורת "פוקס" שעשה זאת באופן חלקי. טראמפ סומן במסמן "הרוע" ו"הכיעור" תוך התמסרות אפילו מעט היפנוטית למוסרנות האמריקנית הטהרנית הטיפוסית, שאוהבת טוב ורע מוחלטים, של ה"מוסר הישן" במונחים של נוימן. המסמנים הבולטים של טראמפ בשיח הממסדי הם "מגלומן" (De Souza, 2017), "גזען", "מחרחר מלחמה", "מיזוגן מטרידן" ו"קפיטליסט חזיר" (Ferrier, 2016; Hearn, 2017; Kirell, 2017; Tett, 2017); הוא מוצג כמי שעומד בראש משפחה של "מפגרים" (Ryan, 2017) וכסמן לשקרים ועיוותי אמת (Meyer, 2017: 22–23; Williams, 2017). מלבד האשמות ישירות בכל רעות החברה (Kristof, 2017), יש גם האשמות עקיפות מגוחכות לחלוטין: בכתבה על התגברותה של השפעת, למשל, חילופי התפקידים בממשל טראמפ מואשמים בהסטת תשומת הלב של המדיה מנושא "חשוב" זה (McNeil, 2018). אלו הן רק דוגמאות מייצגות להלך הרוח הכללי שאפיין את היחס של התקשורת למועמדו, לבחירתו ולשנת כהונתו הראשונה של טראמפ.

התגובות לבחירתו של טראמפ בקרב מוקדי השיח הליברלי והאקדמי אופיינו בקיצוניות אפוקליפטית. בצידו המעודן יותר של הספקטרום, בחירתו נתפסה כקריסה מוחלטת של הפוליטיקה המסורתית בכללה, הן של השמאל והן של הימין (Hearn, 2017), וכביטוי לכך שהאמריקנים למעשה מציחים חוסר שוויון גזעי ומעמדי בשם השוויון והצדק (Baum, 2017). סיסמת הבחירות של טראמפ "בואו נשיב לאמריקה את גדולתה" נדונה בהקשר הכללי של מה שנתפס כמלנכוליה ומאניה שאפיינו את קמפיין הבחירות שלו, ושמקורן בתנועה הניאו-קונסרבטיבית ששורשיה בשנות ה-80 בארה"ב (Tarnopolsky, 2017).

בצד המעודן פחות של אותו ספקטרום הוגדרה תופעת טראמפ כ"ניאו-פשיזם" (Foster, 2017a) והרטוריקה שלו כ"פרוטו-פשיסטית" (Connolly, 2017; Weber, 2017), שגרסה מוקדמת שלה אפשר למצוא בפשיזם הקלאסי של שנות ה-20 וה-30 במאה הקודמת (Foster, 2017b). כלכלנים מובילים, כולל חתן פרס נובל לכלכלה לשנת 2008 פול קרוגמן, הזהירו כי בחירתו של טראמפ תוביל לקריסה טוטלית של הכלכלה - תחזיות אפוקליפטיות שהתבדו לאחר הבחירות (Moore and Decker, 2017). לצד טיעוני הבסיס של מאמרים אלה הם שזורים בציטוטים ישירים מנאומיו של היטלר (שם, 1) ובהצהרות מלאות פתוס כגון "צל של סכנה עצומה מתחיל ליפול על הארץ כולה" (שם); באחד המאמרים האקדמיים שנכתבו בהקשר זה מתוודה הכותבת כי לא הפסיקה

לבכות, לרעוד ולסבול מתחושת ורטיגו במשך כמה ימים אחרי בחירתו של טראמפ (Hearn, 2017: 79).

השיח החילוני אמנם לא הקצין עד לשטן הנוצרי בכבודו ובעצמו, כפי שעשו כמה חוזים אפוקליפטיים (Varos, 2017; Maza, 2018), אך בדומה למיתוס הנוצרי של האנטיקריסט, שייכו לו יכולות וכוחות על-אנושיים. ריצ'רד גרוסן, למשל, טוען שהתחושה הכללית במדיה "שמשוה רע הולך לקרות" היא בגלל מה שהוא מכנה "התיווך המרושע של טראמפ". לשון אחר מתוחכם פחות - לא המדיה היא האשמה בייצוג הקיצוני של המציאות כאפלה,³ אלא טראמפ הוא האשם בייצוג זה (Grusin, 2017: S86). הוא מצטט במאמרו את טענתם של אנדרו גופי ומת'יו פולר, בעקבות מרשל מקלוהן, כי "[דונלד טראמפ] הוא כבר לא רק המסר [...] הוא גם המדיום עצמו". כלומר טראמפ למעשה שולט באופן על-אנושי במוחם של הכותבים, ודרך זה - במדיה כולה. בהקשר הזה צוטט הפרשן הראשי של **הניו יורק טיימס** תומס פרידמן, שאמר שטראמפ הוא "מחלה אוכלת מוח מבחינת תעשיית החדשות [...] ההורס דור שלם של כותבי טורים ועיתונאים" (אילון, 2018).

במיתוסים המפצלים בין הצל לפרסונה, הצל תמיד מוגדר כ"אנטי" - אנטי-גיבור, אנטי-אור. הגיבור הוא אישיות ללא צל; אל מול הצל הרשע הגיבור תמיד מוצג כ"טוב יותר" ו"נעלה" (Meyer, 2003: 521). פיצול זה, שהממסד הליברלי מפנה כעת נגד טראמפ, טבוע עמוק בתרבות האמריקנית הפרוטסטנטית-משיחית, והתבטא בעבר באנטי-קומוניזם פנאטי ובתיאור מתנגדי אמריקה כ"ציר הרשע". אולם זהו פיצול ילדותי, אשלייתי ומסוכן. את הסכנה הטמונה בו מסביר נוימן בקטע זה:

על פי קנה המידה של המוסר החדש אין האדם נקי מדופי מבחינה מוסרית אלא משהודה בבעיית הצל שבו, כלומר משקלט בתודעתו את הצד השלילי אשר בו עצמו. הסכנה הנשקפת תמיד למין האנושי, ואשר קבעה וקובעת היום את פני ההיסטוריה שלו, מקורה בעובדה, שהמנהיגים לא הועמדו למבחן; ייתכן אומנם שיהיו ישרי-דרך על פי קנה המידה של המוסר הישן, אבל תגובת הנגד הבלתי מודעת שבהם, זו שאין הם נותנים דעתם עליה, "עושה היסטוריה" יותר מתודעתם [...] איננו יכולים עוד בשום פנים ואופן להסתפק ב"כוונות טובות", שהן סימפטום של התודעה (נוימן, 1963: 77).

³ שמתי לב שהמילה "אפלה" (dark) מופיעה במאמרים רבים בהקשר של טראמפ.

ד. טראמפ בעיני בוחריו: הטוב, הרע והמכוער

התגובות הקיצוניות של המדיה והאקדמיה לא רק טוענות שטראמפ הוא נלעג, מסוכן ובלתי ראוי, אלא גם מניחות, בעצם התגובות הקיצוניות, שהאמריקנים שבחרו בו - מחצית מהאוכלוסייה - גם הם כאלה. החלוקה לטוב ורע מניחה שיש agency, שיש מודעות שבוחרת בין הטוב והרע - ולמולם יש גם המכוער: ההמונים שאין להם תובנות והם נוהרים אחרי הרע, מתוך היצר הבהמי שלהם וללא שיקול דעת, ושאותם כינתה קלינטון בקמפיין שלה "סל של נקלים" (basket of deplorables). האם זה נורא מבחינת ההמון המכוער שטראמפ הוא גזען-סקסיסט-קפיטליסט? נראה שלא. מבחינתם אין זה משפיע על היכולת שלו להיות "ווינר", "להילחם" ו"להשיג בשבילם דברים". לאחר זכייתו בפריימריז הצהיר טראמפ "אני הקול שלכם",⁴ והתכוון לאלה שקולם אינו נשמע, לפחות לא דרך השיח הקונבנציונלי. קולם נשמע בכל מקום שבו אין צורך לעבור דרך המסננת של רטוריקת הפרסונה המקובלת וה"נקייה": בשיעורי רכישת הנשק, בצריכת הסמים במגזר הלבן ובחשדנות כלפי הממשל הפדרלי שנתפס כמחובר לאליטות בינלאומיות.

אין זה מפתיע אפוא שהבוחרים של טראמפ שייכים למגזר היחיד באמריקה שמותר ואפילו מקובל לזלזל בו בפומבי: מגזר ה"זבל הלבן" (white trash). כי הרי איך הופכים את ארה"ב לנקייה? צריך לנקותה מכל הלכלוך/הצל, ה"לא משכיל", ה"לא רזה", ה"לא מדבר יפה", ש"לא עושה יוגה", ש"נוסע במכוניות לא אקולוגיות", ה"לא מתחשב", ה"לא אוהב זרים" וה"לא חילוני", זה שמרבה להשתמש במילים וולגריות ובדימויים פאליים מוגזמים. בארה"ב אוכלוסיות אלו גם גרות רחוק ממוקדי ההגמוניה התרבותית. הם אינם קוראים את הניו יורק טיימס ואינם צורכים את הרטוריקה הנאורה, שאימצה לחיקה את שתי אוכלוסיות המיעוטים ההיסטוריות של ארצות הברית: האפרו-אמריקנים והנשים, ואילו את האוכלוסייה הלבנה הלא-משכילה היא סימנה כהמון מכוער.

למצביעי טראמפ יש הטוב, הרע והמכוער משלהם: הטוב - מבחינתם הוא "אמריקה הישנה", "הגברית", "הלבנה" וה"מנצחת", הרע הוא הגלובליזציה המחוברת לאליטות זרות, והמכוערים הם הזרים שגוזלים להם את העבודה ומתפוצצים על מגדלי התאומים. טראמפ, אשף שיווק ויחסי ציבור, מזהה את התחושות האמיתיות, השבטיות והלא תקינות פוליטית בקרב בוחריו, ומציף אותן בעזרת סיסמת הבחירות: "אני אלחם בשבילכם". גם אם גדל במשפחה ניו-יורקית

⁴ בעת האזנה לנאומו טראמפ מתקבלת לעיתים קרובות התחושה שבוחריו מדברים דרכו יותר מאשר הוא מדבר עבורם. נדמה שהיכולת הרטוריות שלו מאפשרת לו, אד הוק, לקלוט רגשית את רחשי קהלו ולהחזיק אותם.

עשירה, הוא לא בא מעולם רחוק ערכית: בראייה הקפיטליסטית-בינארית שלו יש "ווינרס" ויש "לוזרס", ולכן תקינות פוליטית אינה דבר הישרדותי. אם כדי לנצח עליו לעורר את מה שגולדסטין והול מתארות כ"נוסטלגיה לאומנית-גזעית ומגדרית" (Goldstein and Hall, 2017: 397) - אז כל האמצעים כשרים. טראמפ לא רק שאינו מדחיק את הצל אלא הוא באופן מכוון מחצין אותו, מתוך הבנה עמוקה שזוהי בדיוק הסיבה שבגללה נבחר, וכאמור, לאו דווקא כאקט אינטגרטיבי-מוסרי נוסח נוימן.

ה. טראמפ כגיבור המערבון והאינטגרציה של הצל

לרטוריקה של טראמפ, המילולית והלא-מילולית, יש עוד נופך חשוב - הממד הקולנועי-גרנדיוזי של דמותו. ידוע שהוא חובב קולנוע וש"האזרח קיין" הוא הסרט האהוב עליו ביותר (קליין, 2016). על קלינט איסטוד במערבון הספגטי "הטוב הרע והמכוער" הוא אמר בהזדהות: "הוא קשוח. הוא אמיתי. אין בו נקודות חולשה" (Leigh, 2016). כך שכשהוא שולף את היד, עם בוהן מורמת ואצבע מכוונת מטרה, הוא יוצר חיבור לא-מודע אצל צופיו לאלמנט ויזואלי קבוע בז'אנר המערבון: האקדח הנשלף לקרב. ערכי המערבון הושלכו על פוליטיקאים אמריקנים לאורך ההיסטוריה, והזירה הפוליטית האמריקנית מרבה להשתמש ברטוריקה ארכיטיפית של מערבוניים (Carpenter, 2006: 180-181), אולם ארכיטיפ "גיבור המערבון" מעניין במיוחד מבחינת הפיצול פרסונה-צל מאחר שהוא מסמן, לפי המודל של יונג ונוימן, מעין אינטגרציה בין השניים.

יונג דיבר על ארכיטיפים טרנספרסונליים של המציאות הנפשית שעוברים דרמטיזציה במיתוסים תרבותיים (Samuels, 1985: 118). קלוד לוי-שטראוס, באופן דומה, אפיין את הסרטים כמיתוסים של החברה המודרנית המחולנת המבטאים ניסיון לפתור סתירות פנימיות מהותיות, ובהקשר הזה את ז'אנר המערבון כפתרון לקונפליקט של "טבע" מול "ציוויליזציה" (בן-שאול, 2000: 48-52). גיבור המערבון מגלם חלקים משני הממדים הללו המאפשרים לו לנוע ביניהם (שם, 48). כלומר גיבור המערבון האמריקני הקלאסי אינו דמות "נקייה", הוא נלחם בפושעים ובזרים דווקא בשל תכונותיו ויכולותיו הזהות לאלה שלהם: גם הוא קשוח, לא פוחד מאלימות ומשימוש בנשק חם, ויש בו מן הנהנתנות בדמות חיבה לאלכוהול ולנשים לא חסודות. בעיקר, הוא לוחם עבור "בני העיירה" ו"האיכרים", החלשים שזקוקים למגן. המערבון הוא עולם גזעני אינהרנטית (Hearne, 2003), ו"גיבור המערבון" הוא מיליטנטי וטרטוריאלי

בהגדרה. זהו גבר עם אקדח השומר על מרחב העיירה מפני הפושעים והפולשים הזרים.

"גיבור המערבון" הוא ישות ארכיטיפית בעלת מורכבות אתית. העובדה שהוא נתפס כמושיע אינה סותרת את האלמנט הנהנתני-חשוני שלו, ובניגוד לאישה "ההגונה", כשהוא אינו עסוק בהגנה על אנשי הכפר הוא מבלה במרחב הפרוץ יותר של המסבאה, מרחב ההתענגות החוטאת. הוא אינו נתפס בגלל זה כחוטא או כלא גברי; להפך, הוא נתפס בגלל זה כזכר אלפא (Warshaw, 1985: 435–450). בעולם השמרני של המערבון שאלת המוסריות של הגיבור תמיד פתוחה (דויטש, 2000: 56), ובמערבון המודרני אף יותר. סרטו המופתי של קלינט איסטוד **בלתי נסלה** מייצג היטב את העמימות האתית של גיבור המערבון (Cloutier, 2012). הוא אמנם עוסק בלוגיקה מוסרית, אך כזאת שמפרקת את המוסרניות הנוצרית של הטוב והרע הקוטביים. לגיבורו של איסטוד יש עבר אפל מאוד, אולם עבר זה הוא שמכשיר אותו למשימה העומדת לפניו.

אם כן, דמותו המיתולוגית של גיבור המערבון היא דמות שצילה אינו מודחק. יש שלמות בתוכו במובן שאין הדחקות מוסרניות באישיות שלו, וזה מה שהופך אותו מבחינה מיתית לכשיר יותר לפעולה המוסרית. באופן דומה, גם אם לא מקביל, החולשות של טראמפ מנקודת הראות של שיח הפוליטיקלי-קורקט הן אולי דווקא החוזקות שלו כמייצג מודרני של ארכיטיפ גיבור המערבון אצל בוחריו. לכן האמביוולנטיות האתית של אישיותו, זאת אומרת הצל שלו, לא רק שאינה מחרידה אותם, אלא שלתפיסתם היא בדיוק האלמנט שמכשיר אותו למשימה. השערתי היא שמיתוס גיבור המערבון, המושרש באתוס האמריקני, נותן רוח גבית להחצנה של טראמפ את הצל, ושעוצמתו הרטורית היא בכך שהוא מציע לקהלו הזדהויות מושיעות וביטוי פומבי לרגשותיהם התוקפניים, אלה שאין להם לגיטימציה בשיח הליברלי והתקין פוליטית השליט, אך יש להם הדים של לגיטימציה בארכיטיפ המערבון. שהרי העוצמה של "מערבון הספגטי", הנחשב לנחות ביותר בז'אנר, היא בכך שהוא פורץ את ההסתרה השמרנית בשם הקוד המוסרי של הצניעות והצדקנות (דויטש, 2000: 52), ומאפשר הצצה לחלקים הבלתי נעימים של המציאות, שתמיד מבעבעים מתחת לפני השטח.

ו. טראמפ והפרסונה - כפתור לפעמים הוא רק כפתור

הנרקסיזם⁵ המוחצן והילדותי המאפיין את האופן שבו טראמפ מציג את עצמו בתקשורת הוא מלכודת הפרסונה שלו: מבחינתו הוא הכי עשיר, הכי מבריק, הכי מושך, הכי מנצח, הכי גדול; וכשאלוהים מברך את אמריקה, כדאי שבאותה הנשימה יברך את דונלד טראמפ (Glover, 2016; Nakamura, 2018). מתחילת הקמפיין שלו ועד שנה וחצי אחרי הבחירות הוא עסוק בהאדרה עצמית מוגזמת, והסיסמה המפורסמת שלו - "חשוב בגדול" - היא המסמן הראשי לרטוריקה שמלווה אותו מההתחלה. כבר בהצהרה הרשמית שלו על כוונתו לרוץ לנשיאות הוא קושר בין גדולתה והצלחתה של ארה"ב לגדולתו והצלחתו שלו:

אנחנו זקוקים למישהו שייקח את המותג ארצות הברית ויעשה אותו גדול שוב. אתם יודעים, במשך כל חיי שמעתי שאני אדם באמת מצליח, באמת, באמת, באמת אדם מצליח [...] זהו הלך הרוח שצריך כדי להפוך את אמריקה לגדולה שוב (Nuzzi, 2017).

כאמור, סיסמת הבחירות שלו, כמו זו של גיבור המערבון, היא "אני אלחם בשבילכם", ולדו-קרב, אגו מול אגו, הוא יוצא עם מנהיג קוריאה הצפונית קים ג'ונג און. העולם של המערבון אינו פציפיסטי ואלים הוא מחויבת מבחינת המציאות שלו, אבל דו-קרב זה, למזלנו הרב, התאפיין בעיקר במלחמת ציורים:

מנהיג קוריאה הצפונית קים ג'ונג און הודיע זה עתה כי "הכפתור הגרעיני מונח על שולחני כל הזמן". אולי מישהו ממשטרו המרוקן והמורעב יודיע לו כבר שגם לי יש כפתור גרעיני, אבל שלי יותר גדול ויותר חזק משלו, והכפתור שלי עובד! (Trump, 2018)

הפסיכואנליזה הקלאסית של פרויד (מורו של יונג) ושל לאקאן אומרת לנו, באופן שערורייתי מבחינה פמיניסטית, שאצל שני המינים יש רק מסמן אחד: המסמן הפאלי (מילר, 2002: 60), המיקום של ההתענגות הזכרית. השפה הפורמלית, זאת של הדיפלומטיה, אינה מענגת. דרך השימוש הפטישיסטי בכפתור הגרעיני כתחליף לפאלוס מספק טראמפ התענגות רבה למצביעיו,

⁵ לטראמפ יש אישיות נרקסיסטית, אבל דווקא הדימוי הנקי של אובמה מזכיר יותר את ההשתקפות "המושלמת" של נרקיסוס.

שחושבים: "איזה גיבור הנשיא שלנו, לא פוחד מכלום!". התקשורת, כצפוי, הגיבה לקונפליקט בתחזיות אפוקליפטיות על כך שהעולם על סף מלחמה גרעינית (Stern, 2017). אולם טראמפ יצא בסופו של דבר בהצהרה מרגיעה ש"הכול יהיה בסדר" (Herman, 2017) והזמין את מנהיג צפון קוראה לשולחן הדיונים "לסגור עסקה" (Sevastopulo and Harris, 2017). קרב ציוצים זה הוביל כידוע להסכם ההיסטורי של פירוק הגרעין בצפון קוראה שנחתם ביוני 2018, לא לפני שטראמפ התייצב מול יריבו, בלשון המערבון "מבלי למצמץ בעיניים" (אברמסון, 2018). אולם, גם כאן, התקשורת תקפה את טראמפ כשהחליט להיפגש עם ג'ונג און (Pennington and Klug, 2018), ועדיין מתייחסת להסכם ככישלון (Tisdall, 2018), וגם כאן בהשוואה לאובמה שזכה לתמיכת התקשורת באשר להסכם עם איראן (Friedman, 2015). אולם שלוש שנים אחרי ההסכם עם איראן, ולאחר החלפת הממשל, מתחילה להישמע ביקורת קשה על ההסכם מתוך המדיה המובילה עצמה (Thiessen, 2018).

ז. "צל" ו"פרסונה" בשיח המגדרי

הניצחון של טראמפ הובן תחילה על ידי הפמיניסטיות ככישלון של הפמיניזם עצמו (Ferguson, 2017: 53–54), אולם מצעד המחאה של הנשים בושינגטון (Mayer, 2017) מייד אחרי ההכתרה שלו סימן את תחילתו של מה שיכונה בהיסטוריה, אני מעריכה, "הגל הרביעי של הפמיניזם", זה שהוביל בסופו של דבר לתנועה הגורפת של ה-#MeToo (Burleigh, 2017). אם נחזור לארכיטיפים מגדריים קלאסיים של ז'אנר המערבון, בניגוד לגיבור המערבון, הייצוגים הנשיים הם לגמרי בינאריים: אל מול האישה "המהוגנת" ניצבת בקיצוניות השנייה האישה "הלא מהוגנת", ולשתיהן אין למעשה כוח אמיתי בעולם של המערבון (בן-שאול, 2000: 49). באופן כמעט נבואי, הסרט "בלתי נסלח" חותר גם תחת תבנית זו. את עלילתו מניע מסע נקמה של קבוצת יצאניות, לאחר שפניה של אחת מהן הושחתו על ידי שני בוקרים שעל איבר מינו של אחד מהם היא לגלגה. לאחר שהשריף המקומי הטיל עליהם עונש קל מדי, ובאופן עוקף חוק וחתרני, היצאניות מציעות פרס כספי גבוה למי שיהרוג את שני התוקפים. כך הן יוצרות למעשה מערכת אלטרנטיבית של צדק, מעין חוק מחוץ לחוק. אולם העונש שהן מבקשות להטיל הוא מוקצן מאחר שהוא ייצוגי; היכן שאין מיסוד - אין ויסות.

אפשר למצוא מקבילות רבות בין מסע נקמה זה לבין תנועת #MeToo. בשני המקרים זהו מפגן כוח מוקצן של סובייקט שהיה מדוכא לאורך ההיסטוריה. נשות הכוח בהוליווד הן שמנהיגות את התנועה בשם הנשים שדוכאו, נאנסו והוטרדו, ושעכשיו הן צוברות כוח. אולם אלו הם יחסי כוחות הנובעים מאותה מוסרנות אמריקנית בינארית, אותה תבנית נוימנית של "מוסר ישן", שמטרתה היא "להוקיע את הרע מקרבנו". המסמן הנודד בסימולקרה הזאת הוא של "הרע", "הרע שצריך לחסל", והכול נעשה בלחץ, הפחדה ושיימינג. הן מסמנות את הרוע ובשמו הן מעלות אנשים על המוקד, וזהו אקט אמריקני מוסרני טיפוסי שמעלה באוב את רדיפת המכשפות בסיילם. אלא שפעם המוסרנות הייתה דתית, פוריטנית, והיום היא הוחלפה בתקינות הפוליטית החילונית, שפה שהיא נקייה מ"הצל", אך שתיהן מערכות זהות של פיצול מוסרני.

העובדה שאת תנועת #MeToo מובילות נשות הכוח בהוליווד היא בעצמה ביטוי של דינמיקת הפיצול פרסונה-צל: התעשייה ההוליוודית היא הלא בית החרושת הגדול ביותר של השימוש הסקסיסטי במיניות, המובנה לא רק לתוך ההתנהלות בצל, זאת של מאחורי הקלעים, אלא גם, וברמות תודעתיות וארכיטיפיות עמוקות, לתוך הפרסונה שלה, לתוך התוצר ההוליוודי הנצרך בעצמו. אפשר לטעון בהקשר זה שהוליווד היא מקרה שבו הפרסונה היא הצל בעצמו, זה שמוכחש על ידי הייצוגים ההוליוודיים אך עולה מתוך הניתוחים המגדריים של העשורים האחרונים (Mulvey, 1975; Creed, 2001). לעומת זאת השערורייה שבה הייתה מעורבת השחקנית האיטלקיה אסיה ארג'נטו, אחת מהמובילות הקולניות והבולטות של תנועת #MeToo, שהיא ארג'נטו, אחת של קטין והשתקתו בתשלום רב, היא מקרה הרבה יותר קלאסי של פיצול בין הצל והפרסונה (Povelto, 2018), והיא דוגמה לעוד אחת מהבעיות של הדינמיקה המפצלת של "המוסר הישן": לכל אחד ואחת יש "סוד קטן ומלוכלך", ש"המטרה החשאית" של יריבו הפוליטיים יכולה לגלות ולהשתמש בו כקלף ניצחון ביחסי הכוח. ולכן, ובסופו של דבר, הכל מסתיים כפרק הלקוח מאוטופיה-דיסטופיה טוטליטרית אורוליאנית.

ת. סיכום

אמנם השתמשתי במילה "פיצול" כדי לחדד את טיעוני, אולם המושגים צל-פרסונה אינם באמת מפוצלים. אלו הם שני הצדדים של אותה מטבע, באישיות וגם בחברה. יש מתח גזעי, מגדרי ומעמדי גדול בארה"ב; הוא לא התחיל בתקופת טראמפ אלא היה שם מאז ומתמיד, והמשיך לבעבע מתחת לפני השטח הבלתי חדרים של פרסונת-העל של אובמה. לכאורה אחרי שמונה שנות כהונה מוצלחות כל כך, ערכי הפוליטיקלי-קורקט ההומוגניים שאובמה ייצג ושקלינטון המשיכה לנופף בהם בקמפיין מתחנף לממסד הליברלי היו אמורים להבטיח את בחירתה. אולם נשף המסכות הזה היה חייב להסתיים בשלב כלשהו, וזאת מבלי לציין את הבעייתיות במועמדות לנשיאות של בת זוג של נשיא לשעבר, כסוג של האקריות של תהליך הבחירות הדמוקרטי - כשל מבני שהתחיל עם בוש האב והבן, והוא נושא למאמר נפרד. במקרה של קלינטון, מאחורי הפרסונה הרב-תרבותית-פמיניסטית-ליברלית שהיא התאמצה ליצור עמד צל כבד בדמות מעורבות בהסתרת התלונות על אונס והטרדה מינית שהוגשו נגד ביל קלינטון (Solis, 2017) ומעורבות בשחיתויות כלכליות (Bozell and Graham, 2018).

קשה עד בלתי אפשרי לסכם את מקרה טראמפ בכותבי שורות אלו, בסוף קיץ 2018, כשכל שעה מביאה משבר חדש בבית הלבן וכל יום שעובר רושם "היסטוריה". הסקנדל הגדול האחרון נסוב גם הוא סביב דמי שתיקה ששולמו לשתי שחקניות פורנו שלטראמפ היה רומן איתן (Foran, 2018). זוהי טעות טקטית משפטית מאחר שהן הפכו לצל מאיים באמת אך ורק מפני ששולם להן כסף, ולא כי ניהל רומנים מחוץ לנישואים. להפך - מבחינת הפרסונה שלו הוא נתפס בעיני בוחריו כגברי יותר בגלל פרשה זאת. עבורו יש בכך בעייתיות חוקית בלבד, כיוון שאם יואשם בניסיון להטות את תוצאות הבחירות באמצעות תשלום הדבר ייחשב לעבירה פלילית שיכולה להוביל להדחתו.

נכון שטראמפ אינו דוגמה לאינטגרציה שקולה ובוגרת של הצל שנוימן מגלם במונח "המוסר החדש", ואף רחוק מכך. עם זאת נראה שהוא אכן מציף על פני השטח את הבעיות הקשות והמורכבות של ארה"ב ומתמודד איתן, גם אם בדרכו הילדותית לעיתים, הגסה, ההפכפכה והנרקסיסטית. כנשיא נראה שהוא פועל לתיקון המערכת מתוך החצנה מוגברת של הצד האפל שלו אך גם מתוך הכרת הצד האפל שלה, וכבר בשלב זה הוא יכול לייחס לעצמו כמה הצלחות מרשימות, ביניהן כאמור הסכם הגרעין עם צפון קוריאה, ירידה באבטלה וביטול ההסכם עם איראן. התקשורת הליברלית המובילה ממשיכה כמובן בדמוניזציה של טראמפ, וזהו ללא ספק הצל שלה, שמקורו, אני מאמינה, בחשיבה האקדמית המערבית הנוכחית, המאופיינת ברובה במונולטיטיות ובניאו-מרקסיסטיות,

המקדשת את הפוליטיקלי-קורקט ומדגישה את הפוליטיקה של הזהויות. לא פלא שהיא פוגשת בעולם שמעבר למראה את הלאומנות הכוחנית של טראמפ: זהו הצד השני של אותה מטבע.

רשימת מקורות

- אברמסון, רן, 2018. "טקטיקת האיש המשוגע של טראמפ נוחתת בסינגפור", **כלכליסט**, 10.6.2108.
- אילון, יעקב, 2018. "העיתונאי תומס פרידמן לוואלה! TALK: 'טראמפ הוא מחלה אוכלת מוח'", 30.1.2018, *ynet*.
- בן-שאול, ניצן, 2000. **מבוא לתיאוריות קולנועיות**, תל אביב: הוצאת דיונון, אוניברסיטת תל-אביב. דויטש, חיותה, 2000. **נח בצ'ינהטאון, קין בקסנדו: על קולנוע, דת ומוסר**, ירושלים: מעלות.
- לנדאו, נועה, וג'קי חורי, 2018. "נתניהו: איראן שיקרה כשאמרה שאינה מנסה לייצר נשק גרעיני - מאה אלף מסמכים מוכיחים זאת", **הארץ**, 30.4.2018.
- מילר, ז'אק-אלן, 2002. **בדרכו של לאקאן**, תרגום: סוזי פיצ'וטקה, ירושלים: כתר.
- נוימן, אריק, 1963. **פסיכולוגיית המעמקים ומוסר חדש**, תרגום: שמעון זנדבק, תל אביב: שוקן.
- קליין, אורי, 2016. "האזרח טראמפ: התחזית של אורסון וולס מתממשת בבחירות לנשיאות ב-2016", **הארץ**, 2.6.2016.

Alter, Jonathan, 2016. "Seven Reasons Why Hillary Clinton Lost and Donald Trump Won", *The Daily Beast*, 14.11.2016, <https://www.thedailybeast.com/seven-reasons-why-hillary-clinton-lost-and-donald-trump-won>.

Baum, Bruce, 2017. "Donald Trump's 'Genius', White 'Natural Aristocracy', and Democratic Equality in America", *Theory & Event* 20(1): 10–22.

Bolea, Stefan, 2016. "The Persona and the Shadow in Analytic Psychology and Existential Philosophy", *Philobiblon* 21(1): 84–94.

Bozell, Brent L., and Tim Graham, 2018. "As Clinton Foundation Scandal Deepens, the Media Yawn", *Investor's Business Daily*, 10.1.2018, <https://www.investors.com/politics/columnists/clinton-foundation-scandal-fbi-investigation-media-bias/>.

Burleigh, Nina, 2017. "How Donald Trump Rules America's Garden of Dicks and Sparked the #MeToo Movement", *Newsweek*, 17.11.2017, <http://www.newsweek.com/2017/11/17/me-too-donald-trump-harvey-weinstein-powerful-predators-facing-accusers-704658.html>.

Carpenter, Ronald H., 2006. "Revisiting Janice Rushing About 'The Western Myth' (More Important Now than Ever)", *Southern Communication Journal* 71(2): 179–182.

Cloutier, Jean C., 2012. "A Country for Old Men: Unforgiven, The Shootist, and the Post-Heyday Western", *Cinema Journal* 51(4): 110–129.

Cohen, Stanley, 2004. *Folk Devils and Moral Panics*, London: Routledge.

Connolly, William E., 2017. "Trump, the Working Class, and Fascist Rhetoric", *Theory & Event* 20(1): S23–S37.

- Creed, Barbara, 2001. *The Monstrous-Feminine: Film, Feminism, Psychoanalysis*, London: Routledge.
- De Souza, Raymond, 2017. "Trump Prepares for Loftiest Stage Yet: Inauguration is Reality TV If There Ever Was", *National Post*, 18.1.2017.
- Duke, Selwyn, 2016. "Trump: Why He Won", *The New American* 32(23): 10–16.
- Ferguson, Michael L., 2017. "Trump is a Feminist, and Other Cautionary Tales for Our Neoliberal Age", *Theory & Event* 20(1): S53–S67.
- Ferrier, Carole, 2016. "Editorial", *Hecate* 42(2): 4–6.
- Foran, Clare, 2018. "Trump's Story on Hush Money Payment to Silence Women Keeps Changing", *CNN Politics*, 23.8.2018, <https://edition.cnn.com/2018/08/23/politics/trump-stormy-daniels-karen-mcdoougal-hush-money/index.html>.
- Foster, John B., 2017a. "Neofascism in the White House", *Monthly Review* 68(11): 1–30.
- , 2017b. "This is Not Populism", *Monthly Review* 69(2): 1–24.
- Friedman, Thomas L., 2015. "Iran and the Obama Doctrine", *The New York Times*, 5.4.2015, <https://www.nytimes.com/2015/04/06/opinion/thomas-friedman-the-obama-doctrine-and-iran-interview.html>.
- Glover, Scott, 2016. "How Donald Trump Sees Himself", *CNN Politics*, 1.4.2016, <https://edition.cnn.com/2016/04/01/politics/how-donald-trump-sees-himself/index.html>.
- Goldstein, Donna M., and Kira Hall, 2017. "Postelection Surrealism and Nostalgic Racism in the Hands of Donald Trump", *Journal of Ethnographic Theory* 7(1): 397–406.
- Grusin, Richard A., 2017. "Donald Trump's Evil Mediation", *Theory & Event* 20: S86–S90.
- Hall, Kira, Donna M. Goldstein, and Matthew B. Ingram, 2016. "The Hands of Donald Trump: Entertainment, Gesture, Spectacle", *Journal of Ethnographic Theory* 6(2): 71–100.
- Hearn, Alison, 2017. "Confidence Man", *Soundings* 66: 79–89.
- Hearne, Joanna, 2003. "'The Cross-Heart People': Race and Inheritance in the Silent Western", *Journal of Popular Film & Television* 30(4): 181–196.
- Herman, Steve, 2017. "Trump Offers Reassurance, Resolve on North Korean Nuclear Crisis", *Voice of America*, 7.11.2017, <https://www.voanews.com/a/trump-offers-reassurance-resolve-on-north-korean-nuclear-crisis/4104901.html>.
- Herndon, Astead, 2018. "Democrats Overhaul Controversial Superdelegate System", *The New York Times*, 25.8.2018, <https://www.nytimes.com/2018/08/25/us/politics/superdelegates-democrats-dnc.html>.

- Johnston, David C., 2016. "Why Voters Elected President Donald J. Trump – and Why They'll Regret It", *The Daily Beast*, 9.11.2016, <https://www.thedailybeast.com/why-voters-elected-president-donald-j-trump-and-why-theyll-regret-it>.
- Kirell, Andrew, 2017. "Woman: Donald Trump Groped Me and called Me a C*nt", *The Daily Beast*, 11.12.2017, <https://www.thedailybeast.com/trump-accusers-tell-megyn-kelly-lets-try-again-to-prove-hes-a-pervert>.
- Kristof, Nicholas, 2017. "Trump's Legacy: Damaged Brains – This is What a Common Pesticide does to a Child's Brain", *The New York Times*, 28.10.2017, <https://www.nytimes.com/interactive/2017/10/28/opinion/sunday/chlorpyrifos-dow-environmental-protection-agency.html>.
- Leigh, Danny, 2016. "Danny Leigh on the New Wave of Westerns", *Financial Times*, 2.9.2016, <https://www.ft.com/content/da0c2bea-6f9c-11e6-a0c9-1365ce54b926>.
- Liptak, Kevin, 2018. "Obama Says His White House 'Didn't Have a Scandal That Embarrassed Us'", *CNN Politics*, 27.2.2018, <https://edition.cnn.com/2018/02/27/politics/obama-trump-white-house-scandals/index.html>.
- Maza, Crista, 2018. "Trump Will Start the End of the World, Claim Evangelicals Who Support Him", *Newsweek*, 12.1.2018, <http://www.newsweek.com/trump-will-bring-about-end-world-evangelicals-end-times-779643>.
- McNeil, Donald G., 2018. "Already 'Moderately Severe,' Flu Season in U.S. Could Get Worse", *The New York Times*, 8.1.2018, <https://mobile.nytimes.com/2018/01/08/health/flu-season-cdc.html?action=click&module=RelatedCoverage&pgtype=Article®ion=Footer&contentCollection=Related>.
- Meyer, Michaela D. E., 2003. "Utilizing Mythic Criticism in Contemporary Narrative Culture: Examining the 'Present-Absence' of Shadow Archetypes in Spider-Man", *Communication Quarterly* 51(4): 518–529.
- Meyer, Philip, 2017. "A Tale of 2 Stories", *ABA Journal* 103(6): 22–24.
- Moore, Stephen, and Jonathan Decker, 2017. "And the Hits Just Kept Coming: The Greatest (False) Predictions of 2017", *Investor's Business Daily*, 29.12.2017, <https://www.investors.com/politics/columnists/and-the-hits-just-kept-coming-the-greatest-false-predictions-of-2017/>.
- Mulvey, Laura, 1975. "Visual Pleasure and Narrative Cinema", in *Visual and Other Pleasures*, Basingstoke: Macmillan, pp. 6-18.
- Nakamura, David, 2018. "Donald Trump Says He's 'Like, Really Smart' and a 'Very Stable Genius'", *Stuff*, 7.1.2018, <https://www.stuff.co.nz/world/americas/100374937/donald-trump-says-hes-like-really-smart-and-a-very-stable-genius>.

Nuzzi, Olivia, 2017. "Donald Trump's Dark Forecast for America", *The Daily Beast*, 21.1.2017, <https://www.thedailybeast.com/donald-trumps-dark-forecast-for-america>.

Pennington, Mathew, and Foster Klug, 2018. "Summit Plan Too Easy on North Korea? US Rejects Criticism", *AP News*, 10.3.2018, <https://www.apnews.com/d8629a986f42406c92926e79a9d3791b>.

Poveldo, Elisabetta, 2018. "Asia Argento Scandal Makes for Open Season on #MeToo in Italy", *New York Times*, 21.8.2018, <https://www.nytimes.com/2018/08/21/world/europe/asia-argento-italy.html>.

Raghavan, Mayur, and Tom Westervelt, 2016. "Why Did Polls Get It Wrong? Most Suffer from Democratic Bias", *Investor's Business Daily*, 14.12.2016, <https://www.investors.com/politics/commentary/why-did-polls-get-it-wrong-most-suffer-from-democratic-bias/>.

Ryan, Erin G., 2017. "Donald Trump Jr. is a Moron Intent on Diminishing the #MeToo Moment", *The Daily Beast*, 29.12.2017, <https://www.thedailybeast.com/donald-trump-jr-is-a-moron-intent-on-diminishing-the-metoo-moment>.

Samuels, Andrew, 1985. *Jung and the Post-Jungians*, London and New York: Routledge.

Sevastopulo, Demetri, and Bryan Harris, 2017. "Trump Calls on North Korea to 'Come to the Table and Make a Deal'", *Financial Times*, 7.11.2017, <https://www.ft.com/content/8a8eb006-c36a-11e7-b2bb-322b2cb39656>.

Skibba, Ramin, 2016. "Why the Polls Missed Trump", *Nature* 539(7629): 339.

Solis, Marie, 2017. "Did Hillary Clinton Help Bill Clinton Intimidate and Discredit his Rape and Sexual Misconduct Accusers?", *Newsweek*, 17.11.2017, <https://www.newsweek.com/did-hillary-clinton-help-bill-clinton-intimidate-and-discredit-his-accusers-714636>.

Stein, Murray, 1998. *Jung's Maps of the Soul: An Introduction*, Chicago: Open Court.

Stern, Marlow, 2017. "John Oliver Is Worried Trump's Kim Jong Un Tweet May Cause 'A Nuclear Apocalypse'", *The Daily Beast*, 13.11.2017, <https://www.thedailybeast.com/john-oliver-on-how-trumps-kim-jong-un-tweet-may-cause-a-nuclear-apocalypse>.

Tapper, Jake, 2017. "Source Explains Why Comey Didn't Use 'Grossly Negligent' to Describe Clinton", *CNN Politics*, 7.11.2017, <https://amp.cnn.com/cnn/2017/11/07/politics/james-comey-hillary-clinton-grassley/index.html>.

Tarnopolsky, Christina, 2017. "Melancholia and Mania on the Trump Campaign Trail", *Theory and Event* 20(1): 100–128.

Tett, Gillian, 2017. "Trump, 'House of Cards' and the Art of Being Real", *Financial Times*, 7.4.2017, <https://www.ft.com/content/0ce03c40-1985-11e7-9c35-0dd2cb31823a>.

- Thiessen, Marc A., 2018. "Obama Took Lying to New Heights with the Iran Deal", *The Washington Post*, 8.6.2018, https://www.washingtonpost.com/opinions/obama-took-lying-to-new-heights-with-the-iran-deal/2018/06/07/b75f72d2-6a7c-11e8-9e38-24e693b38637_story.html?utm_term=.8a215bf4614b.
- Tisdall, Simon, 2018. "Trump is Dangerous Again as His Kim Jong-Un 'Breakthrough' Turns Sour", *The Guardian*, 2.9.2018, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/sep/03/donald-trump-dangerous-kim-jong-un-president>.
- Trump, Donald, 2018. @realDonaldTrump, *Twitter*, 3.1.2018, 12:45.
- Varos, Xander D., 2017. *Is Trump the Antichrist?* Denver: Bygone Era Books.
- Walt, Stephen M., 2017. "Barack Obama Was a Foreign-Policy Failure", *Foreign Policy*, 18.1.2017, <https://foreignpolicy.com/2017/01/18/barack-obama-was-a-foreign-policy-failure/>.
- Warshow, Robert, 1985. "Movie Chronicle: The Westerner", in *Film Theory and Criticism*, New York: Oxford University Press, pp. 434–450.
- Weber, Cynthia, 2017. "The Trump Presidency, Episode 1: Simulating Sovereignty", *Theory & Event* 20(1): S132–S142.
- Williams, Casey, 2018. "Has Trump Stolen Philosophy's Critical Tools?", *The New York Times*, 17.4.2018, <https://www.nytimes.com/2017/04/17/opinion/has-trump-stolen-philosophys-critical-tools.html>.
- Zaretsky, Robert, 2017. "Trump and the 'Society of the Spectacle'", *The New York Times*, 20.2.2017, <https://www.nytimes.com/2017/02/20/opinion/trump-and-the-society-of-the-spectacle.html>.